

ARTIKEL RENDA 2013

' RENOVATIEKENNIS'

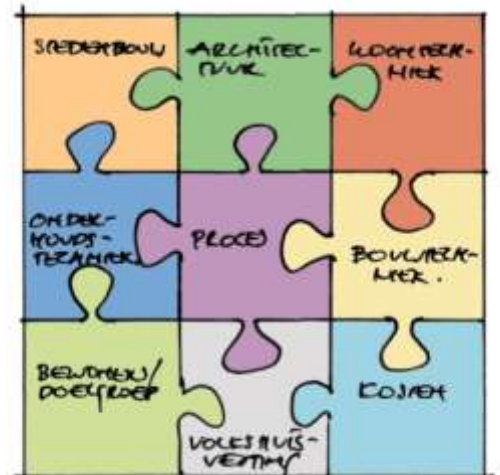
Auteurs: Haico van Nunen en Martin Liebrechts 20 maart 2013

Renoveren is een werkterrein met veel variabelen. De opgave is enerzijds technisch van aard, maar veel zaken worden veel meer door de context bepaald. Om binnen de bestaande bouw te kunnen opereren, heb je wel wat bagage nodig.

Tegenwoordig begeven veel partijen zich op de renovatiemarkt. De nieuwbouwactiviteiten nemen af en 'bouwen is toch bouwen' zoals ook in het programma-artikel is vermeld. Maar is dat wel zo? Het betreft een complexe afweging waar je van veel onderwerpen iets moet weten. Waar kun je die kennis op doen? Leer je dit in je opleiding, kun je het met een avondcursus af, of is het een kwestie van doen in de praktijk? Er is op dit moment nergens meer een opleiding 'renovatiodeskundige'. Dus hoe moeten alle toekomstige studenten weten dat het werken in de bestaande bouw een uitdaging is?

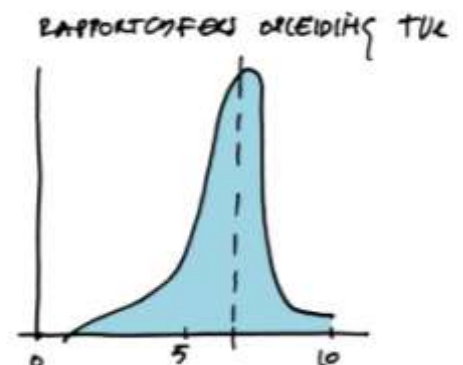
Reden om eens terug te kijken wat de kennis over het bestaande vanuit de onderwijsinstelling heeft voortgebracht. Er is een selectie gemaakt van honderd oud-studenten aan de Technische Universiteit Eindhoven. Daarbij is vooral gekeken naar de afstudeerrichtingen onderhoud, renovatie herbestemming of vastgoed. Aan de andere kant is er ook gekeken naar mensen die op dit moment werkzaam zijn in de bestaande bouw. Aan deze groep van honderd mensen is een korte vragenlijst voorgelegd over hun studie. De belangrijkste aspecten daarin zijn wat volgens hen de kennis is die het meest gedoceerd werd. Vervolgens de vraag, met welke vakgebieden men vandaag de dag het meeste te maken heeft. Tot slot de vraag, waar men nog behoefte heeft aan nieuwe kennis.

De reden om deze vragenlijst rond te sturen, is om te proeven wat mensen vanuit hun opleiding meegekregen hebben en wat ze er mee doen. Het betreft maar een kleine steekproef en lang niet alle jaargangen zijn vertegenwoordigd, maar het gaat erom een indruk te krijgen wat er met de afgestudeerden gebeurt is en met welke kennis ze zich momenteel bezig houden.

Algemene beoordeling

Aan de ondervraagden werd gevraagd om een rapportcijfer te geven over hun studie. Het gemiddelde komt hierbij uit op een 6,2. Wat opvalt, is dat de er weinig spreiding zit in de antwoorden. Een enkeling beoordeelt de opleiding als zeer goed, of juist helemaal niet goed. In de begeleidende antwoorden van de geënquêteerden is gebleken dat precieze vakken niet direct meer gebruikt worden in de dagelijkse praktijk, maar dat de 'academische werkwijze', het eigen maken van kennis, toch wel het belangrijkste is. Bij de meest recent afgestudeerden wordt er ook gesproken over multidisciplinair werken of integraal ontwerpen. Daar wordt de manier van kennis verwerven als bijzonderheid aangemerkt.

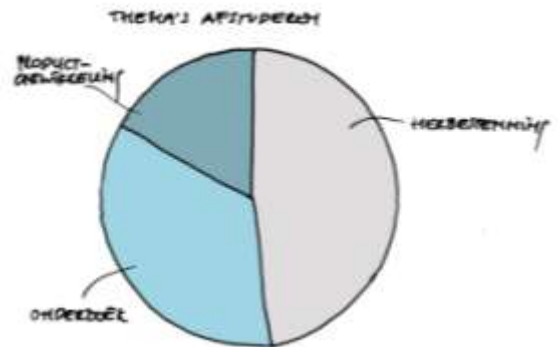
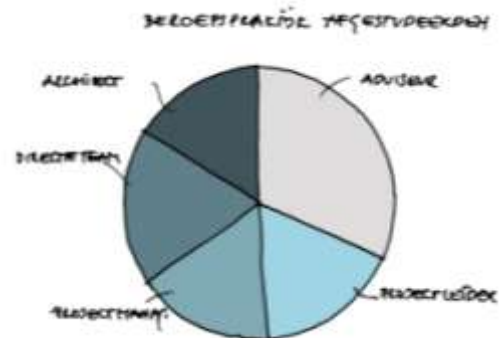
Functies

De mensen die gereageerd hebben, zijn na hun studie in diverse functies terechtgekomen. Als we door de ooghalen kijken dan is ongeveer een derde van de mensen op projectniveau aan de slag, bijvoorbeeld als projectleider of projectmanager. De overige mensen zijn op verschillende niveaus actief als adviseur (specifiek of generiek), architect of juist op het niveau van directieteam. De resultaten uit de vragenlijst geven daarmee een goede doorsnede van de praktijk. De kennisbehoefte zal hierdoor wellicht variëren.

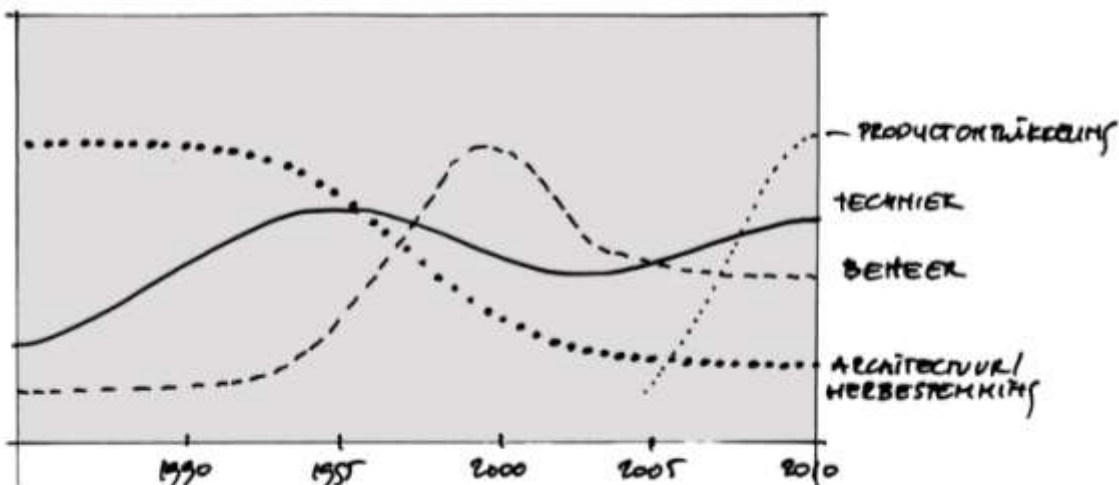
Opleiding

De vragenlijst is ingevuld door mensen die zijn afgestudeerd tussen circa 1985 en 2010. Door de jaren heen is het studieprogramma telkens weer aangepast. Vakken zijn anders ingericht, sommige vakken zijn verdwenen en ander vakken zijn erbij gekomen. Het is opmerkelijk om te zien dat veel van de benaderde personen zijn afgestudeerd op een herbestemmingsonderwerp, een fysiek pand of complex dat volledig herstemd diende te worden. Vaak een mix van begrijpen wat het verleden was, een architectuurgave en dit vertalen naar een technische uitwerking. Eigenlijk waar de hedendaagse renovatiepraktijk ook om vraagt. Alleen dan niet voor de kenmerkende panden zoals een Glaspaleis, Kazerne of Graansilo. Herbestemming wordt als vak nauwelijks genoemd. Waarschijnlijk omdat dit juist in het projectwerk naar voren kwam. Techniek is als rode draad terug te vinden. Dit wordt door de meeste mensen als eerste of tweede onderwerp genoemd, ook gedurende de tijd. Dit is anders voor bijvoorbeeld stedenbouw en architectuur. Hierbij zijn het juist de oudere generaties (afgestudeerd vóór 2000) die dit op de eerste of tweede plaats noemen. Daarna wordt het nauwelijks meer vermeld. Rond 2000 worden er vakken genoemd zoals 'vastgoedrekenen', 'volkshuisvesting' of 'renovatie en onderhoud', dit is enkel in die periode zichtbaar. Tot slot komt er bij de laatst afgestudeerden productontwikkeling als vak bij.

Natuurlijk hebben deze accenten te maken met personen die op dat moment het onderwijs verzorgden en thema's die actueel waren. Het is daarom vreemd om te zien dat er momenteel weinig aandacht is voor renovatie en beheer, terwijl in de markt dit de laatste jaren een actueel thema is.

AANDACHT VAKKEN IN HET ONDERWIJS 1985-2010

Huidige werkterreinen

Om een beeld te krijgen waar mensen me bezig zijn, is hen ook de vraag gesteld om deze kennisgebieden te benoemen. Een eerste conclusie, die hieruit naar voren kwam, is dat vaak veel kennisgebieden tegelijk zijn aangegeven. Dit duidt er nogmaals op dat renoveren een breed vakgebied betreft, waar meer behoefte is aan een brede kennis dan aan diepgaande, specifieke kennis. Als belangrijkste wordt toch de (bouw)techniek aangegeven, gevolgd door bouwfysica. Hierbij speelt natuurlijk een rol dat alle mensen een technische achtergrond hebben en daar dus nog steeds (nauw) mee verwant zijn. Zelfs de mensen die nu in het directieteam zitten, hebben techniek als kennisgebied aangemerkt. Omdat er veel is aangekruist, wordt het veel interessanter om te kijken wat er niet is aangekruist. Stedenbouw wordt bijvoorbeeld nauwelijks genoemd. En bovendien zijn het niet zozeer architecten die dit werkterrein benoemen, maar projectmanagers en directieteamleden. Architectuur en de geschiedenis worden ook in mindere mate genoemd. Ook de sociale context wordt in mindere mate vermeld. Hier zijn het juist wel weer directieteamleden die dit aangeven, samen met adviseurs.

Kader: Top 5 kennisgebieden

1. *Bouwtechniek*
2. *Bouwfysica*
3. *Proces en bewoners*
4. *Aanbodontwikkeling*
5. *Kosten (total cost of ownership)*

Kennisbehoefte

Dezelfde categorieën als bij de huidige werkterreinen zijn voorgelegd, met de vraag waar volgens de geënquêteerden juist meer kennis op moet worden aangeboden. Het beeld dat dan ontstaat, is dat er voor techniek en bouwfysica (de nummers 1 en 2 van de huidige werkterreinen) redelijk in kennis wordt voorzien. We zagen al dat in de opleiding techniek veel naar voren kwam, onder meer in de vorm van detailleren, en ook bij de kennisbehoefte komt (bouw)technische kennis pas op een vijfde plaats. De grootste kennisbehoefte zit op het vlak van de markt-/vraagontwikkeling. Op de voet gevolgd door aanbodontwikkeling. Eigenlijk gaan die twee kennisgebieden over de vraag wat er nu gebouwd moet worden, voor wie en hoe we dat gaan doen. Iedereen is natuurlijk op zoek naar het gouden ei. Wat is nu precies de renovatieopgave en op welke manier kan er een passende oplossing worden gegeven met een goede prijs-kwaliteitverhouding? Dat is dan ook direct het derde punt van kennisbehoefte, namelijk inzicht in kosten en dan zowel kosten op dit moment als kosten in de tijd (total cost of ownership).

Naast de gedefinieerde kennisgebieden was er ook een open categorie. In deze categorie zijn onderwerpen genoemd zoals kennis over nieuwe contractvormen en financieringen (ESCO's, DBFMO, etc.), duurzaamheid zowel op energetisch niveau als op het niveau van materialen en levensduren en over (veranderende) regelgeving.

Kader: Top 5 gewenste kennisgebieden

1. *Markt- en vraagontwikkeling*
2. *Aanbodontwikkeling*
3. *Kosten (total cost of ownership)*
4. *Proces en bewoners*
5. *Bouwtechniek*

Symposium en '50 vrienden'

Het beeld heerst dat de kennis over de bestaande voorraad niet toereikend is voor de grote opgave die er ligt. De onderwijsprogramma's zijn bedoeld om mensen voor te bereiden. Als we kijken naar het RENOVEREN dan zien we dat de laatste jaren de kennis achteruit loopt (4). Hoe kunnen we zorgen dat dit gaat veranderen? Op onderwijsinstellingen zoals de TU/e zijn weinig (tot geen) vakken meer die ingaan op onderhoud en renovatie, en dat zal op de andere onderwijsinstellingen niet veel anders zijn. Juist nu het belangrijk wordt om weer iets te weten over de bestaande voorraad en de gehele context die daarmee samengaat, wordt het van belang om mensen hier ook voor op te leiden. De werkerreinen waar de oud-afgestudeerden mee bezig zijn, moeten op de onderwijsinstellingen nieuw leven worden ingeblazen. Deze kennis wordt vandaag de dag al door professionals gebruikt, dus waarom deze mensen niet over hun werk laten vertellen aan de nieuwe lichter? Aan de andere kant is er ook vanuit de professionele kant aangegeven dat er nog kennisgebieden missen. Terug naar de schoolbanken zal hier niet altijd de oplossing zijn, dus is het zaak te zoeken naar andere manieren om kennis op te doen.

Dit heeft geleid tot het organiseren van het Symposium 'Onderwijs, de basis voor toekomstgerichte renovatie'. Dit symposium wordt georganiseerd als samenwerking tussen de Technische Universiteit Eindhoven, de BouwhulpGroep en Renda. De geënquêteerden worden uitgenodigd om hieraan deel te nemen. Dit symposium is bedoeld voor mensen met een gelijkgestemde achtergrond, namelijk hun opleiding en actief zijn in de bestaande bouw. Het doel is tweeledig: aan de ene kant van gedachten wisselen met anderen en aan de andere kant direct kennis opdoen. Maar alles in relatie tot de bestaande bouw. Op die manier wordt een netwerk gevormd van '50 vrienden' (5) van het 'forum renovatie & onderhoud'. Het programma van het symposium bestaat dan ook uit twee delen. Er is ruimte voor kennisoverdracht aan de hand van verhalen uit de praktijk, zowel algemeen over de kennisbehoefte en kennisontwikkeling over renovatie, als een specifieke invulling op drie thema's. Het laatste deel van het symposium is gereserveerd om samen met de zaal het manifest voor renovatie 2020 vast te stellen. Hoe ziet de toekomst van renoveren er uit? Welke rol speelt het onderwijs hierin? Hoe kunnen de professionals van nu hun rol nog beter vervullen? Aan de hand van negen stellingen worden de kaders van de toekomst van de renovatie benoemd. Aan het einde van de dag zijn die met behulp van de 50 vrienden aangescherpt.

Bronnen/verwijzingen:

- (1) www.forumrenovatie.nl
- (2) www.renda.nl <http://www.renda.nl/agenda/agenda/symposium-onderwijs-de-basis-voor.325293.lynkx>
- (3) De enquête '50 vrienden' is verstuurd naar honderd oud-studenten Bouwkunde van de Technische Universiteit Eindhoven, die geselecteerd zijn vanuit de kennissenkring van de initiatiefnemers (zelf oud-studenten en docenten aan de TU/e), met als doel een netwerk van, in eerste instantie, 50 mensen te creëren.
- (4) 'Onderwijs als basis voor de toekomst van de renovatie', Martin Liebrechts en Jos Lichtenberg, Renda special, maart 2013
- (5) Met de titel '50 vrienden' wordt verwezen naar de eerste groep belangstellenden voor het 'forum renovatie & onderhoud'. Op termijn zal deze groep groter worden